

Etäkoulu heikensi avun ja tuen saantia opiskeluhollosta – myös kuraattori- ja psykologipalveluissa

PÄÄLÖYDÖKSET

Kevään 2020 etäkoulun aikana

- tuen saanti opiskeluhollosta palveluista heikkeni
- monialainen yhteistyö heikkeni huomattavasti
- kouluterveydenhoitajia ja -lääkäreitä siirrettiin paljon muihin työtehtäviin pois kouluilta
- lähes kaikki kuraattorit ja psykologit jatkoivat opiskeluhollosta työtään normaalilla työpanoksellaan
- erityisesti terveydenhoitajat ja kuraattorit kokivat oppilaiden tuen tarpeiden lisääntyneen
- psykologit ilmoittivat opiskeluhollosta tuen tarpeiden väheneemisestä enemmän kuin muut ammattiryhmät.

Opiskeluhollosta muodostaa lasten ja nuorten perustason palvelujärjestelmän kouluihin ja oppilaitoksiin. Yhteisöllisen hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista tukevan työn lisäksi opiskeluhollosta kuuluvat yksilökohtaiset palvelut: koulu- ja opiskeluterveydenhollosta sekä kuraattori ja psykologipalvelut. Näiden kehitysympäristöihin vietyjen palvelujen tärkein tehtävä on ehkäisevä työ ja hyvinvoinnin tukeminen. Samalla ne ovat myös helppoja saavutettavia varhaista tukea ja hoitoa tarjoavia lähipalveluja, joihin lapset ja nuoret voivat itsenäisesti hakeutua koulupäivän aikana.

Koronaepidemia on vaikuttanut laajasti yhteiskuntaamme ja lasten ja nuorten hyvinvointiin. Tutkimustietoa sen vaikutuksista kertyy koko ajan lisää (Kestilä ym. 2020). Erityisesti perusopetuksen siirtyminen etäyhteyksin toteutettuun opetukseen keväällä 2020 on vaikuttanut oppilaiden hyvinvointiin ja oppimiseen. Myös lasten ja nuorten palvelujen tilanteesta korona-aikana on kertynyt tietoa (Hietanen-Peltola ym. 2020, Tiili ym. 2020).

Tässä julkaisussa raportoidaan tietoja perusopetuksen opiskeluhollosta palvelujen henkilöstöresursseista koronaepidemian eri vaiheissa. Lisäksi kuvataan ammattilaisten näkemyksiä oppilaiden tuen tarpeiden määrän muutoksista, palvelujen toimivuudesta sekä monialaisesta yhteistyöstä kevään etäopetuksen aikana. Opiskeluhollosta työskentelevien terveydenhoitajien, lääkäreiden, kuraattoreiden ja psykologien näkemykset korona-aikana vaikutuksista on nyt kerätty samanaikaisesti osaksi kansallista seurantaa.

Tulokset

Tulokset kertovat korona-aikana, erityisesti kevään 2020 perusopetuksen etäkoulujakson, aiheuttamista muutoksista opiskeluhollosta palveluissa. Tulokset raportoidaan vastaajien ammattiryhmäkohtaisina osuuksina, joten ne antavat tietoa myös eroista eri opiskeluhollosta palvelujen järjestämisessä korona-aikana.

Opiskeluhollosta palveluja ollut vaihtelevasti tarjolla

Opiskeluhollosta palvelujen ammattilaisilta tiedusteltiin, työskentelivätkö he normaalisti omissa opiskeluhollosta tehtävässään korona-aikana eri vaiheissa. Tietoa pyydettiin etäkoulun ajalta keväältä 2020, sitä seuranneelta kesältä ja kyselyn ajankohdalta syyslukukauden alussa.

Kevään etäkoulujakson aikana erityisesti kouluterveydenhoitajia ja lääkäreitä oli siirretty muihin työtehtäviin. Terveydenhoitajista 39 % oli siirtynyt kokonaan ja 28 % osittain muihin työtehtäviin. Lääkäreiden kohdalla tilanne näytti hyvin samanlaiselta. Heistä 37 % oli siirtynyt kokonaan ja 20 % osittain muihin tehtäviin. Lähes kaikki kuraattorit (94 %) ja psykologit (97 %) olivat jatkaneet opiskeluhollosta työtään normaalilla työpanoksella. Kuraattoreista 5 % ja psykologeista 1 % oli siirtynyt kokonaan tai osittain muihin kuin opiskeluhollosta tehtäviin. (Kuvio1.)

Marke Hietanen-Peltola

ylilääkäri
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Sarianna Vaara

suunnittelija
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Kristiina Laitinen

opetusneuvos
Opetushallitus

Johanna Jahnukainen

kehittämispäällikkö
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

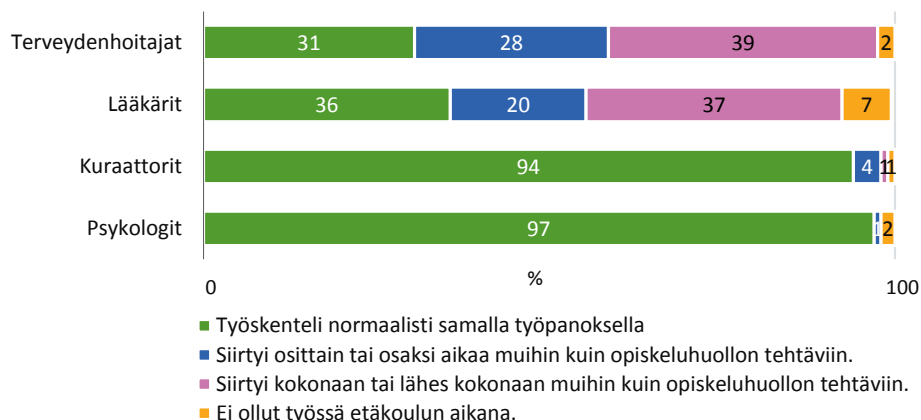
Näin tutkimus tehtiin:

Tiedot kerättiin valtakunnallisen Opiskeluhuoltopalvelujen seuranta (OPA) 2019–2020 -kyselyn osana. Seuranta toteutettiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Opetushallituksen yhteistyönä. Tässä julkaisussa raportoidaan tulokset vain korona-ajan epidemian eri vaiheisiin liittyvien vaikutusten osalta. Koko raportti tuloksista julkaistaan maaliskuussa 2021.

Vastaajien yhteystiedot (sähköpostiosoitteet) kerättiin Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen peruskouluissa 2019 -tiedonkeruun yhteydessä.

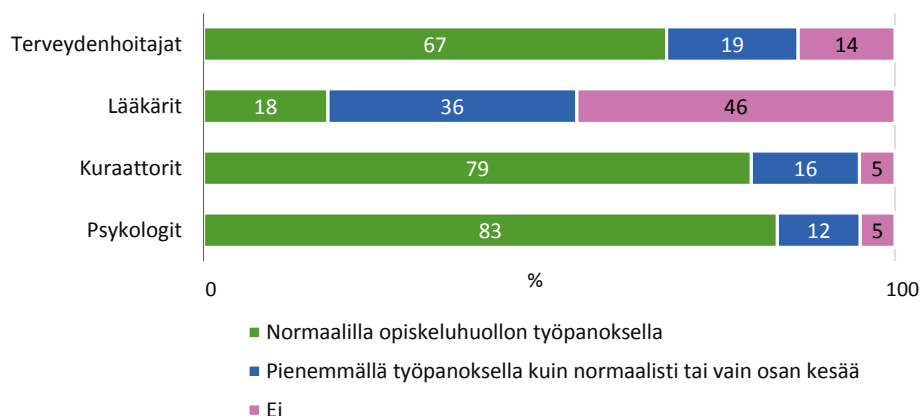
Webropol-kysely lähetettiin perusopetuksessa työskenteleville terveydenhoitajille, kuraattoreille ja vastaaville kuraattoreille, psykologeille sekä lääkäreille. Vastausaika oli 15.9.–6.10.2020. Kyselyyn vastattiin nimettömänä.

Vastauksia saatiin yhteensä 845. Terveydenhoitajat N = 322, lääkärit N = 57, kuraattorit (ml. vastaavat kuraattorit) N = 295 ja psykologit N = 171.

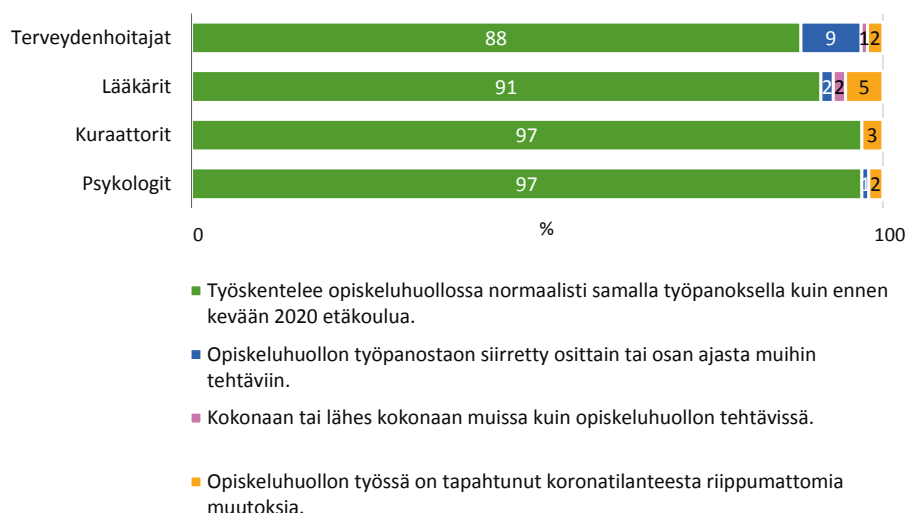
Kuvio 1. Kevään 2020 etäkoulun aikainen työskentely omassa opiskeluhuollon tehtävissä ammattiryhmäkohtaisina osuuksina (%). Terveydenhoitajat N = 321, lääkärit N = 56, kuraattorit N = 292, psykologit N = 169.

Koulun kesäloman aikana tarjolla olevista opiskeluhuoltopalveluista kerättiin tietoa kysymällä ammattilaisten työpanosta suhteessa normaaliin siten, että vuosilomasta aiheutuva poissaolo jätettiin huomioimatta. Normaalilla työpanoksella oli opiskeluhuollosta kesällä työskennellyt 67 % terveydenhoitajista, 79 % kuraattoreista ja 83 % psykologeista. Lääkäreistä vain 18 % oli työskennellyt koululääkärin tehtävissä normaalilla työpanoksella. Normaalista pienemmällä työpanoksella oli työskennellyt 36 % lääkäreistä ja 46 % ei ollut työskennellyt opiskeluhuollon työssä lainkaan koulun kesäloman aikana. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Työskentely opiskeluhuollon tehtävissä koulun loman aikana kesällä 2020 ammattiryhmäkohtaisina osuuksina (%). Terveydenhoitajat N = 322, lääkärit N = 55, kuraattorit N = 294, psykologit N = 170.

Syyslukukauden käynnistyttyä palvelujen henkilöstön työpanos opiskeluhuollosta palasi lähelle normaalia. Lähes kaikki terveydenhoitajat (88 %), lääkärit (91 %), kuraattorit (97 %) ja psykologit (97 %) työskentelivät opiskeluhuollosta samalla työpanoksella kuin ennen kevään etäkoulujaksoa. Kuitenkin terveydenhoitajista 9 % ilmoitti olevansa osittain ja 1 % kokonaan muissa tehtävissä. (Kuvio 3.)

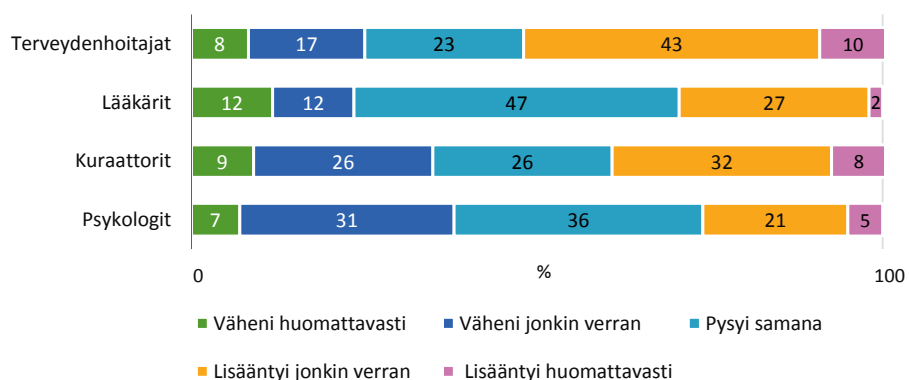
Kuvio 3. Koronatilanteen vaikutukset työhön syyslukukauden 2020 käynnistyttyä ammattiryhmäkohtaisina osuuksina (%). Terveydenhoitajat N = 321, lääkärit N = 56, kuraattorit N = 295, psykologit N = 171.

Tuentarve kasvoi ja avunsaanti heikkeni etäkoulun aikana

Opiskeluhollostopalvelujen ammattilaisilta tiedusteltiin näkemyksiä siitä, miten kevään 2020 tilanne ja etäkoulu olivat vaikuttaneet oppilaiden tuen tarpeisiin ja mahdollisuuksiin saada apua ja tukea opiskeluhollostopalveluista.

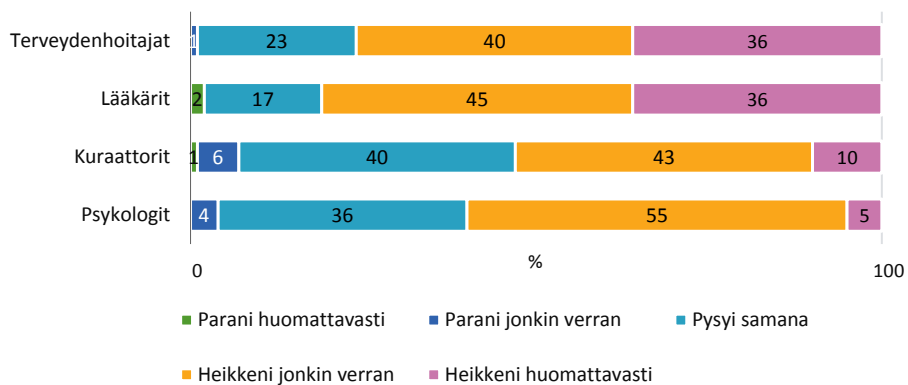
Oppilaiden tuen tarpeiden lisääntymisestä raportoi 53 % terveydenhoitajista ja 40 % kuraattoreista. Lääkäreistä noin kolmannes (29 %) ilmoitti lisääntyneestä tuen tarpeesta. Noin joka kymmenes terveydenhoitaja (10 %) ja kuraattori (8 %) arvioi oppilaiden tuen tarpeiden lisääntyneen huomattavasti. (Kuvio 4.)

Yli kolmannes koulukuraattoreista (35 %) ja psykologeista (38 %) arvioi oppilaiden tuen tarpeiden vähentyneen ainakin jonkin verran. Terveydenhoitajista tilanteen näki näin 25 % ja lääkäreistä 24 %. Lääkäreistä lähes puolet (47 %) arvioi tuen tarpeiden pysyneen ennallaan. Ainoastaan psykologeilla tuen tarpeiden vähenemistä ilmoittavien osuus (38 %) oli suurempi kuin tuen tarpeiden lisääntymistä ilmoittaneiden osuus (26 %). (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Muutos oppilaiden tuen tarpeissa kevään 2020 aikana ammattiryhmäkohtaisina osuuksina (%). Terveydenhoitajat N = 315, lääkärit N = 51, kuraattorit N = 293, psykologit N = 170.

Avun ja tuen saannin opiskeluhoitopalveluista etäkoulun aikana arvioitiin pääsääntöisesti heikentyneen. Kuraattorien ja psykologien arviot muutoksista erosivat kuitenkin osittain terveydenhoitajien ja lääkäreiden arvioista. Kuraattoreista 53 % ja psykologeista 60 % arvioi avun ja tuen saannin heikentyneen vähintään jonkin verran. Terveydenhoitajista 76 % ja lääkäreistä 81 % katsoi opiskeluhollosta avun ja tuen heikentyneen. Molemmista ammattiryhmistä 36 % arvioi heikennyksen huomattavaksi. Parannusta tuen ja avun saannissa ilmoitti 7 % kuraattoreista, 4 % psykologeista, 2 % lääkäreistä ja 1 % terveydenhoitajista. (Kuvio 5.)

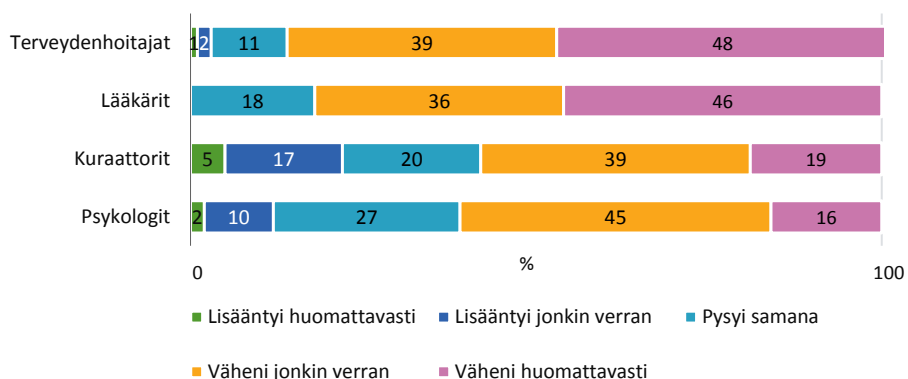

Kuvio 5. Muutos opiskeluhollosta avun ja tuen saannissa etäkoulun aikana ammattiryhmäkohtaisina osuuksina (%). Terveydenhoitajat N = 319, lääkärit N = 53, kuraattorit N = 292, psykologit N = 170.

Monialainen yhteistyö heikkeni

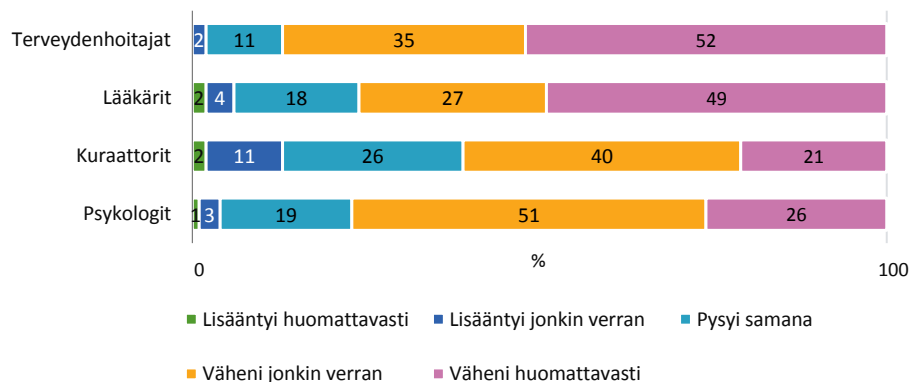
Opiskeluhollossa monialainen yhteistyö koulun sisällä on välttämätöntä oppilaiden asioiden edistämiseksi. Koulun sisäistä yhteistyötä tarvitaan sekä opiskeluhoitopalvelujen välillä että palvelujen ja opetushenkilöstön kesken.

Etäkoulun aikana koulun monialaisen yhteistyön koettiin heikentyneen huomattavasti. Kuraattorit ja psykologit arvioivat yhteistyön heikentymisen kuitenkin vähäisemmäksi kuin terveydenhoitajat ja lääkärit. Kuraattoreista 19 % arvioi yhteistyön heikentyneen merkittävästi ja 39 % jonkin verran. Terveydenhoitajista 48 % arvioi yhteistyön heikentyneen huomattavasti ja 39 % jonkin verran. Myös yhteistyön lisääntymistä raportoitiin. Terveydenhoitajista 3 %, psykologeista 12 % ja kuraattoreista 22 % arvioi koulun sisäisen monialaisen yhteistyön lisääntyneen ainakin jonkin verran. (Kuvio 6.)

Kuvio 6. Muutos koulun sisäisessä monialaisessa yhteistyössä etäkoulun aikana ammattiryhmäkohtaisina osuuksina (%). Terveydenhoitajat N = 315, lääkärit N = 50, kuraattorit N = 292, psykologit N = 170.

Myös koulun ulkopuolisten tahojen kanssa tehtävässä yhteistyössä tapahtui merkittävää heikkenemistä koronakevään 2020 aikana. Noin puolet terveydenhoitajista (52 %) ja lääkäreistä (49 %) arvioi, että yhteistyö väheni huomattavasti. Kuraattoreista näin raportoi viidennes (21 %) ja psykologeista neljäs (26 %). Kuraattorit arvioivat muita ammattiryhmiä useammin (39 %) yhteistyön pysyneen vähintään entisellä tasolla. Pieni osa vastaajista ilmoitti yhteistyön koulun ulkopuolisten tahojen kanssa lisääntyneen keväällä 2020. Lisääntyneestä yhteistyöstä ilmoittivat erityisesti kuraattorit (13 %) ja lääkärit (6 %). (Kuvio 7.)

Kuvio 7. Muutos opiskeluhollosta yhteistyössä koulun ulkopuolisten tahojen kanssa keväällä 2020 ammattiryhmäkohtaisina osuuksina (%). Terveydenhoitajat N = 316, lääkärit N = 49, kuraattorit N = 291, psykologit N = 170.

Yhteenveto

Kysely lähetettiin perusopetuksen opiskeluhollopalvelujen työntekijöille, joista moni työskenteli usealla koulutusasteella. Tulokset kuvaavat siten perusopetuksen, mutta osittain myös toisen asteen opiskeluhollosta palvelujen tilaa kevään 2020 etäkoulun aikana.

Keväällä 2020 perusopetuksen siirryttyä valmiuslain myötä etäopetukseen nousi nopeasti huoli oppilaiden hyvinvoinnista. Myöhemmin alkoi kertyä myös tietoa lasten, nuorten ja perheiden vaikeutuvista tilanteista (Lammi-Taskula ym. 2020, Pelastakaa lapset 2020). Myös tässä julkaistujen tulosten mukaan suuri osa (26–53 %) opiskeluhollosta palvelujen ammattilaisista arvioi oppilaiden tuen tarpeiden kasvaneen etäkoulun aikana. Erityisesti terveydenhoitajat ja kuraattorit toivat esiin havaintojaan tuen tarpeen kasvusta.

Kaikissa ammattiryhmissä (24–38 %) tuli kuitenkin esiin myös näkemys oppilaiden tuen tarpeen vähenemistä etäkoulun aikana. Aikaisemmissa tiedonkeruissa (Repo 2020) on tullut esiin oppilaskohtaiset erot kokemuksissa etäopetuksesta. Esimerkiksi koulukiusaamisesta kärsineet oppilaat saattoivat kokea etäopetuksen mieluisana. Kuitenkin kokemus tuen tarpeiden vähenemisestä voi osittain johtua myös siitä, että epäopetusaikana opiskeluhollosta palvelujen heikompi saatavuus ja poikkeukselliset palvelujen tarjoamistavat ovat estäneet tuen tarpeen esille tulemistä, tunnistamista ja avun hakemista. Monin paikoin esim. uusia oppimisvaikeusarvioita siirrettiin eteenpäin ja jo käynnistyneet prosessit keskeytettiin. Osalle lapsista, nuorista ja perheistä palvelujen tarjoaminen vain etäpalveluina oli este avun hakemiselle tai sen jatkumiselle (Paju 2020).

Avun ja tuen saanti opiskeluhollosta palveluista heikkeni keväällä selkeästi kaikkien opiskeluhollosta palvelujen ammattiryhmien mielestä. Samanaikaisesti opiskeluhollosta yhteistyö koulun sisällä sekä koulun ulkopuolisten palvelujen kanssa heikkeni. Oppilaiden ja perheiden kasvaviin tarpeisiin oli keväällä saatavilla tukea ja apua entistä vähemmän, mikä todennäköisesti on johtanut osalla ongelmien syvenemiseen ja pitkittymiseen.

Opiskeluhollosta palvelujen henkilöstön siirtyminen kokonaan tai osittain muihin tehtäviin etäkoulun aikana kertoo siitä, ettei koronatilanteen ja etäopetuksen synnyttämää lisääntyvää tuen tarvetta osattu tai pystytty riittävästi ennakoimaan. Pandemia muutti terveydenhuollon työtä nopeasti ja kouluterveydenhoitajia ja -lääkäreitä siirrettiin muihin työ-

tehtäviin ja koulutukseen (Hietanen-Peltola ym. 2020). Kuraattorit ja psykologit jatkoivat opiskeluhollosta työtään, mutta palvelut tarjottiin pääsääntöisesti etäpalveluina (Aluehallintovirasto 2020).

Vuoden 2020 koulun kesälomaan mennessä oli jo tiedossa lasten ja nuorten kasvanut tuen tarve ja joidenkin perheiden heikentynyt hyvinvointitilanne. Siitä huolimatta kouluterveydenhuollon normaali työpanos oli kesän aikana edelleen tavallista heikompi. Myös noin viidennes kuraattoreista ja psykologeista ilmoitti työskennelleensä tavallista vähemmän tai ei lainkaan normaalissa opiskeluhollosta tehtävässään koulun kesäloman aikana.

Syyslukukauden käynnistyttyä opiskeluhollosta palvelujen resursointi oli selvästi kevättä ja kesää parempi. Kuitenkin edelleen joka kymmenes terveydenhoitajista raportoi tavallista pienemmästä työpanoksesta kouluterveydenhuoltoon. Aikaisemmat tiedonkeruut (Hakulinen ym. 2020, Tiili ym. 2020) ja lasten ja nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten yhteydenotot kertovat sekä opiskeluhollosta, mutta myös lastensuojelun sekä lasten- ja nuorisopsykiatrian palvelujen ruuhkautumisesta syksyllä. Osalla lapsia ja nuoria ongelmat ovat entistä vakavampia ja edellyttävät palvelujen suurempaa työpanosta. Jotta tarpeisiin pystyttäisiin vastaamaan perustasolla, olisi kaikkien opiskeluhollosta palvelujen resursseja nopeasti lisättävä.

Lähteet

Hakulinen T, Hietanen-Peltola M, Hastrup A, Vaara S, Jahnukainen J, Varonen P. ”Pahin syksy ikinä” Lasten, nuorten ja perheiden peruspalvelut koronasyksynä 2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Työpäpöri 37/2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-579-7>

Hietanen-Peltola M, Vaara S, Hakulinen T, Hastrup A. Lasten, nuorten ja perheiden peruspalvelut koronakeväänä 2020. Tuloksia kouluterveydenhuollon verkoston ja perhekeskusverkoston tiedonkeruista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Työpäpöri 26/2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-521-6>

Kestilä L, Härmä V, Rissanen P (toim.) Covid-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 14/2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-578-0>

Lammi-Taskula J, Klemetti R, Heino T, Hietanen-Peltola M, Paju P, Sarkia A, Lahtinen J (2020) Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi. Teoksessa: Covid-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 14/2020, 46–55. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-578-0>

Paju, Petri (2020): Paikoiltaan siirretty arki. Koronakriisin vaikutukset lapsiperheiden elämään. Lastensuojelun keskusliitto. <https://www.lskl.fi/julkaisut/paikoiltaan-siirretty-arkiselvitys/>

Pelastakaa Lapset ry (2020): Lapsen ääni 2020: lasten näkemyksiä koronakeväästä. https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapsset/main/2020/10/21163820/Lapsen-Aani-2020_raportti1_FI1.pdf

Repo J, Poskiparta E, Herkama S, Salmivalli C (2020): Koulujen koronakyselyn tulokset. <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiNmM0MmNhODMtZjM4OS00OGY4LTg2YzUtYTRiY2VhNTc3ZjdmlwidCI6ImY1OTJjYjVmLWI4YmMtNDNFIOS05MDFmLTlhOTlhYjg0YWZhNiIsImMiOiJh9>

Tiili A, Paasivirta A, Kuokkanen J, Eriksson P & Nelimarkka S 2020. Koronan vaikutukset lastensuojeluun. Tutkimuksesta tiiviisti 34/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-597-1>

Tämän julkaisun viite:

Hietanen-Peltola M, Vaara S, Laitinen K, Jahnukainen J. Etäkoulu heikensi avun ja tuen saantia opiskeluhollosta – myös kuraattori- ja psykologipalveluissa. Tutkimuksesta tiiviisti 40/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-343-605-3 (verkko)

ISSN 2323-5179 (verkko)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-605-3>